

УДК 658.5:330.1

АСПЕКТИ РОЗВИТКУ ВИКОРИСТАННЯ АУТСОРСИНГУ В ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ ASPECTS OF DEVELOPMENT OF USE OUTSOURCING IN ENTERPRISES

Морозова Є.П.

кандидат економічних наук,
доцент кафедри обліку, економіки
і управління персоналом підприємства,
Придніпровська державна академія будівництва та архітектури

У статті розглянуті аспекти розвитку використання аутсорсингу в діяльності підприємств. Визначено три основні етапи розвитку досліджень означеної категорії: осмислення нагромаджених знань стосовно необхідності здійснення поділу праці на різних рівнях функціонування економічної системи; практична реалізація змісту аутсорсингу; формування світового ринку аутсорсингових послуг.

Ключові слова: аутсорсинг, поділ праці, теорія делегування повноважень, науково-технічний прогрес.

В статье рассмотрены аспекты развития использования аутсорсинга в деятельности предприятий. Определены три основные этапы развития исследований указанной категории: осмысление накопленных знаний касательно необходимости осуществления разделения труда на разных уровнях функционирования экономической системы; практическая реализация смысла аутсорсинга; формирование мирового рынка аутсорсинговых услуг.

Ключевые слова: аутсорсинг, разделение труда, теория делегирования полномочий.

In the article aspects of research in outsourcing activity are considered. Three main stages of development studies definite category is identified: accumulated knowledge understanding about the necessity of labor distribution at different levels of the economic system, practical implementation of outsourcing content, forming the world market of outsourcing services.

Keywords: outsourcing, labor distribution, authority delegation theory, scientifically technical progress.

Постановка проблеми. В сучасних умовах розвитку економіки України питання підвищення ефективності бізнесу стає особливо актуальним. При цьому на необхідність змін впливають такі фактори як експансія іноземних компаній, зростаючі вимоги до якості продукції, значний знос основних фондів виробництва та висока вартість нового обладнання. Необхідність пошуку шляхів підвищення рентабельності підприємств вимагає аналізу нових форм організації діяльності, серед яких однією з ключових є аутсорсинг, який в Україні сформувався відносно недавно, чого не можна сказати про економічно розвинені країни.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідження теоретичних і методичних аспектів використання аутсорсингу на різних рівнях економічної системи знайшли відображення в роботах Анікіна Б., Івлєва А., Календжяна С., Дугінець Г., Зозульова О., Дубінського С., Таймала Л., Хейвуда Дж. тощо. Разом з тим, слід відзначити, що в існуючих підходах недостатньо уваги приділено розгляду еволюції пізнання ролі аутсорсингу в діяльності підприємств, що не дозволяє повною мірою визначити перспективи використання останнього українськими підприємцями.

Постановка завдання. Визначення аспектів розвитку використання аутсорсингу в діяльності підприємств.

Викладання основного матеріалу. Слід зазначити, що науковою базою виникнення аутсорсингу можуть служити як положення різних економічних шкіл в частині їх трактування поділу праці, так і постулати теорії менеджменту. Аналітичний огляд показав, що проблема поділу праці цікавила громадськість ще в давнину. Наприклад, античні автори (Сократ, Ксенофонт) підкреслювали позитивне значення «виконання кожної господарської функції відповідно до норми, за зразком» з метою збільшення доходу домашнього господарства [1].

Соціалісти-утопісти, визнаючи необхідність і користь поділу праці, разом з тим шукали шляхи ліквідації його шкідливих наслідків для розвитку людини. А. Сен-Симон висунув завдання організації координованої системи праці, яка вимагає тісного зв'язку частин і залежності їх від цілого. Ш. Фур'є для збереження інтересу до праці висунув ідею зміни діяльності.

В буржуазній соціології, з одного боку, відзначалася апологія капіталістичного поділу праці, а з іншого – його критика, підкреслення того факту, що поділ праці є однією з головних причин деперсоналізації особистості, перетворення її на об'єкт маніпуляції промислової системи капіталізму, бюрократичних організацій і держави, в безособовий елемент «масового суспільства». Особливе місце вивчення економічної категорії «поділ праці» займає в працях К. Маркса. На думку вченого, існує поділ праці як всередині суспільства, так і всередині підприємства. Ці два основних види взаємопов'язані і взаємообумовлені. Визначальною умовою поділу праці, за Марксом, є зростання продуктивних сил суспільства. «Рівень розвитку продуктивних сил нації виявляється найбільш наочно в тому, якою мірою розвинений у неї поділ праці». При цьому визначальну роль в його поглибленні відіграють розвиток і диференціація знарядь виробництва. Як і А. Сміт, К. Маркс вважав, що поділ праці сприяє розвитку продуктивних сил, зростанню продуктивності праці. Накопичення у людей виробничого досвіду і навичок до праці знахо-

диться в прямій залежності від ступеня поділу праці, від спеціалізації працівників на певних видах праці. Також зазначено, що технічний прогрес нерозривно пов'язаний з розвитком суспільного поділу праці.

У ХХ столітті, створюючи нову систему організації праці, Ф. Тейлор розклав на прості дії трудові операції на виробництві, щоб одержати найбільш економічний спосіб виконання всієї роботи в цілому. Однак перші випадки застосування аутсорсингу можна виявити вже до кінця ХІХ століття, коли в деяких країнах, законодавство яких засноване на прецедентному праві, рішення юридичних питань передавали фахівцям, що мають високу кваліфікацію та необхідний досвід.

В середині ХХ століття процес поділу праці дійшов до рівня управління, що зробило менеджмент модною наукою, яку керівники різного рівня активно вивчають в теорії й на практиці. За півстоліття виникло величезна кількість різних течій та напрямків, кожна з яких обіцяла своїм послідовникам процвітання і успіх в бізнесі. Принцип поділу праці в рамках сучасного менеджменту повинен координувати «розділений процес» в нове ціле, що забезпечує більш високу продуктивну силу праці та ефективність функціонування фірми. Інструментом у здійсненні такого завдання, на нашу думку, є аутсорсинг і його складові. З зародженням теорій менеджменту та поділу праці аутсорсинг в бізнесі став розвиватися двома доповнюючими курсами: для споживачів – підвищення ефективності бізнесу через зосередження на основному виді діяльності та для постачальників – мінімізація витрат шляхом надання одного виду послуг багатьом компаніям.

Також необхідно зазначити, що аутсорсинг є невід'ємною частиною теорії делегування повноважень, розробленої на Заході [2]. Незважаючи на свою самостійність, методика «аутсорсинг» є логічним доповненням ряду сучасних концепцій управління. Принцип «визначення кращого виконавця і делегує йому повноваження» гармонійно вписується в концепції TQM, Lean management, BPR та ін. Саме ставка на найкращий не тільки фінансовий, але і якісний резуль-

тат (перфекціоналізм якості) дозволяють аутсорсингу кращим чином гармоніювати з законами нової економіки.

Що стосується практичного аутсорсингу, то в ІТ – сфері сучасна його концепція була створена компанією Electronic Data Systems (EDS) в 1963 році як тип договірних відносин між замовником послуг і фахівцем в необхідній області. EDS – найстаріша спеціалізована ІТ-аутсорсингова компанія, заснована в 1962 році в Далласі Росом Перро. Спочатку він централізовано підводив баланс для декількох банків, орендуючи нічний час на великих ЕОМ-мейнфреймах. Але коли EDS принесла General Motors річну економію в 44% (більше 4 млрд. доларів), Р. Перро, оцінивши перспективи починання, взяв на себе супровід всіх інформаційних потоків цієї корпорації.

Інші автори датують народження аутсорсингу 70-ими роками ХХ століття і пов'язують з автомобільним бізнесом. Саме застосування аутсорсингу дозволило компанії General Motors, на чолі з геніальним менеджером Альфредом Слоуном-молодшим (1875-1966), виграти боротьбу з компанією Ford Motors за панування на світовому автомобільному ринку. Новацією в проєкті стала методологія аутсорсингу, застосована їм за 70 років до появи цього терміну в науковій літературі в 1990 р., принаймні, у двох напрямках діяльності керівника: в організації систем управління компаніями і в організації виробництва. Реалізація на практиці першого напрямку дозволила здійснити реорганізацію General Motors таким чином, що менеджери отримали право самостійно приймати важливі рішення. Друге стратегічне рішення Слоуна базувалося на висновку Г. Форда, що спеціалізовані фірми виконують свої функції краще, ніж його власні підрозділи. Тому в основу організації виробництва він поклав метод кооперації вузькоспеціалізованих виробництв, як усередині своєї компанії, так і за її межами [3]. Дозволимо собі не погодитися з висновком Б. Анікіна, що практичні розробки теорії аутсорсингу в проєкті Слоуна випередили теоретичні положення фундаментальної науки в даній галузі дослідження. Це твердження дійсно справедливо для застосування

поділу праці в управлінській діяльності, але підвищення ефективності при поділі праці у виробничій діяльності відзначалася ще Адамом Смітом.

С.О. Календжян визначив аутсорсинг як продаж власних потужностей по здійсненню будь-яких бізнес-процесів (ремонт, бухгалтерський облік, виліток заготовки), перехід на придбання відповідних продуктів або послуг на стороні.

У свою чергу, З.С. Айвазян стверджує, що аутсорсинг є ні що інше, як передача певних допоміжних функцій третій особі, що спеціалізується в цій галузі. Російський науковець В. Сіняєв, який провів дослідження щодо аутсорсингових процесів в будівельній сфері, визначив його як цілеспрямоване виділення окремих бізнес-процесів і делегування їх для виконання сторонній організації. При цьому, на його думку, аутсорсинг є стратегічним рішенням компанії, що бажають досягти підвищення якості, зниження витрат і часу виконання окремих переданих функцій.

Дж. Брайан Хейвуд у своїй роботі, присвяченій проблемі використання зовнішніх ресурсів в діяльності компаній, наполягає на тому, що при аутсорсингу здійснюється переведення внутрішнього підрозділу або підрозділу організації і всіх пов'язаних з ним активів до організації постачальника послуг, що пропонує надавати певну послугу протягом певного часу за обумовленою ціною.

Таким чином наприкінці ХХ ст. стало зрозуміло, що аутсорсинг – це не просто один із способів підвищення прибутковості підприємств, але і захід, що сприяє оптимізації їх організаційної структури та підвищення ефективності всієї діяльності, – за рахунок зосередження на основному предметі і передачі побічних, службових функцій зовнішнім фахівцям.

Що стосується дослідження аутсорсингу українськими авторами, то слід зазначити що існує незначна кількість публікацій за цією проблематикою. Причому певна кількість останніх присвячена розгляду міжнародних та галузевих аспектів розвитку аутсорсингових відносин. Також є публікацій, в яких наведено результати аналізу аутсорсингових відносин на мікрорівні. Так, О. Зозульов визначив, що за рахунок передачі на аутсорсинг більшості допоміж-

них функцій та виробництво комплектуючих, вітчизняні підприємства можуть зосередити ресурси на складальному виробництві та управлінні нематеріальними активами і таким чином підвищити ефективність власної роботи та здобути конкурентні переваги у боротьбі із закордонними виробниками [4]. На думку І. Матвія, перелік відомих підходів можна розширити наступними: «аутсорсинг – це спосіб вдосконалення виробничих відносин між підприємствами в умовах ринку» та «аутсорсинг – це спосіб ефективного функціонування підприємства за рахунок зосередження діяльності на головному напрямі». У першому підході відображено важливість взаємодії суб'єктів господарювання в умовах ринку, другий – підкреслює ефективність його використання.

Інший українській науковець С. Дубінський провів дослідження щодо розвитку трансформаційного аутсорсингу на прикладі ВАТ «Нікопольський південнотрубний завод». Це надало можливість отримати висновок що залучення зовнішніх аутсорсерів, які стали постачальниками послуг в клінінгу, ремонті обладнання, транспортних послугах дозволило зосередитися на основному виді діяльності, знизити витрати, підвищити якість робіт [5].

Ще один український науковець, І. Поповиченко присвячує свої дослідження визначенням особливостей використання аутсорсингу в будівельній галузі. Вона визначає аутсорсинг як розподіл деяких обов'язків фірми-будівника на інші компанії: наприклад, контроль, підбір та управління персоналом, закупівля, технічне обслуговування будівельної, транспортної та іншої техніки. Причому основна мета аутсорсингу в будівельній галузі – це зниження сукупних витрат, часу виконання отриманого замовлення за умови підвищення якості робіт [6].

Як ми бачимо, наведена сукупність визначень містить в собі деякі суперечливі за змістом тлумачення, що ускладнює чітке розуміння того, які послуги і в якому випадку можуть стати об'єктом аутсорсингу. До того ж сам термін «аутсорсинг» визначається багатьма економістами в залежності від розглянутих бізнес-процесів і організацій, які, так чи

інакше, мають виробничі чи інші взаємини на основі аутсорсингу, використовуючи його для «позначення різних напрямків ділової активності» [7].

Таким чином на підставі розглянутого еволюційного розвитку використання аутсорсингу в діяльності підприємств нами виділено три основні етапи дослідження означеної категорії. Перший етап (XVIII – середина XX ст.) охоплює період осмислення нагромаджених знань стосовно необхідності здійснення поділу праці на різних рівнях функціонування економічної системи. На другому етапі (50-80 рр. XX ст.) відбувається практична реалізація змісту аутсорсингу, перш за все в автомобілебудівній галузі США. В цей період вперше виникає термін «аутсорсинг» та робляться спроби наукового пояснення теоретичних аспектів використання аутсорсингу, наприклад через теорію делегування повноважень. Третій етап (з кінця XX – по теперішній час) характеризується використанням категорії аутсорсинг для визначення особливостей розвитку глобальних інформаційних мереж, формування світового ринку аутсорсингових послуг, а також спробами з'ясування чинників, що впливають на прийняття рішення стосовно впровадження аутсорсингу в діяльність підприємств.

Висновки з проведеного дослідження. Дослідження аспектів розвитку особливостей використання аутсорсингу в діяльності підприємств свідчить про необхідність комплексного вивчення цієї категорії та її основних видів. Аналіз вітчизняних і зарубіжних досліджень поняття «аутсорсинг» показав, що майже всі вони мають спільну основу – відносини аутсорсингу виникають у зв'язку з передачею певних функцій підприємства-замовника аутсорсингу аутсорсеру. Аутсорсинг є однією з сучасних моделей підприємництва, яка забезпечує додаткові конкурентні переваги. Враховуючи специфіку вітчизняних підприємств та необхідність розбудови наукомісткої економіки, особливої уваги заслуговує аутсорсинг в науково-технічній сфері діяльності, що надасть можливість підприємствам замовляти розробку інноваційних видів продукції та максимально задовольняти запити споживачів.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Антология мировой философии: В 4 т. М.: Мысль, 1970 – Т. 2, 3.
2. Янг С. Системное управление организацией. Пер. с англ. под ред. С.П. Никанорова, С.А. Батасова. М., «Советское радио», 1972. – 456 с.
3. Аникин Б.А., Рудая И.Л. Аутсорсинг и аутстаффинг: высокие технологии менеджмента: Учеб. пособие. – М.: ИНФРА-М, 2007. – 288 с.
4. Аутсорсинг як інструмент підвищення конкурентоспроможності вітчизняних підприємств в умовах глобалізації / О. Зозульов, О. Микало // Економіка України. – 2009. – № 8 (573). – С. 16-24.
5. Розвиток аутсорсингу на промислових підприємствах України в умовах фінансово-економічної кризи / С.В. Дубінський // Вестник Национального технического университета. – Х., 2010. – № 07. – С. 42-48.
6. Особливості застосування аутсорсингу для підприємств будівельної галузі / І.В. Поповиченко, К.О. Спірідонова // Теоретичні і практичні аспекти економіки та інтелектуальної власності: Збірник наукових праць. – Маріуполь: ДВНЗ «ПДТУ», 2011. – С. 265-269.
7. Зиньков Д.В., Галлямов А.Н. Осуществление аутсорсинга для повышения устойчивости компании: Монография. – Тюмень: Издательство Тюменского государственного университета, 2006. – 88 с.
8. Календжян СО. Аутсорсинг: делегирование управления в стратегии развития компании. – М.: Каталог, 2001.